

فرآیند طراحی در پارکهای جنگلی و مناطق تحت حفاظت

پارکهای جنگلی و مناطق تحت حفاظت، با هر نام و یا طبقه ای برای اهداف ویژه ای انتخاب و کنار گذارده می شوند. مسئولین این مناطق برای آن که بتوانند به اهداف چند جانبه خود دست یابند لازم است طرح مدیریت را ایجاد نمایند. امکان توجیه اهمیت و حفظ موجودیت این مناطق همیشه مقدور نیست زیرا هزینه نگهداری این مناطق قابل توجه است و دستیابی به این اهداف حفاظت از آنها در دراز مدت قابل تحقق می باشد. برای آنکه بتوان موجودیت پارکهای جنگلی و مناطق تحت حفاظت را در برابر بهره برداری های اقتصادی با منافع اقتصادی کوتاه مدت حفظ نمود و از نابودی آنها جلوگیری کرد بهترین اقدام استفاده مورو و هماهنگ از قابلیت های چند جانبه این مناطق براساس طرح ریزی زیست محیطی می باشد. از جمله برنامه های مهمی که قادر به توجیه مناطق مورد بحث بوده و محصول فرآیند طرح ریزی و تهیه طرح مدیریت آنها می باشد. تفرج با زیربنای آموزشی - تفریح در هر یک از این مناطق است. هم چنین برای آن که زون تفرجی نیز در راستای اهداف چنین مناطقی عمل نماید باید طی فرآیند طرح ریزی مطلوبی امکانات خود را عرضه نماید. اجرا و پیاده کردن امکانات در زون تفرجی تابع اصولی است که این اصول در قالب برنامه عملیات طراحی و مهندسی شکل می گیرد. بر این اساس پس از تعیین تعداد، اندازه، نوع، مکان، نحوه ارتباط امکانات با یکدیگر و ظرفیت برد منطقه زون تفرجی ارزیابی و سپس طراحی می شود.

توجیه تفرج در پارکهای جنگلی و مناطق تحت حفاظت

وجود تفرج در کنار سایر کاربری های اراضی یک پارک، نشأت گرفته از واقعیت های عینی می باشد که هیچ گریزی از آنها نیست. تفرج تکمیل کننده خدمات توسعه است و سبب توجه به شبکه حمل و نقل، عوامل زیربنایی و دسترسی

گشته و ضمن ایجاد اشتغال و درآمد، پشتوانه بسیار مناسبی برای حفظ موجودیت پارکها و مناطق تحت حفاظت خواهد بود. تفرج وسیله بسیار مناسبی برای متقاعد کردن مسئولین و عامل مردم درخصوص اهمیت حفاظت از مناطق موصوف بوده و ازجمله کاربریهایی است که در مقایسه با سایر کاربریها اثرات سوء بسیار کمی دارد. احداث مراکز آموزشی - ترویجی نظیر مرکز بازدید کنندگان در پارکهای طبیعی از جمله شیوه های مناسب در ترویج و آموزش اهداف حفاظت و رعایت ملاحظات زیست محیطی در این مناطق بوده که علاوه بر افزایش حامیان حفظ محیط زیست، می تواند پاسخگویی نیازهای علوم زیستی تعداد بیشماری از مراکز آموزشی باشد. با توجه به این موضوع تفرج در همراهی با آموزش مسائل زیست محیطی از طریق امکانات مرکز بازدیدکنندگان و تسهیلات تفسیری بهترین روش غیر رسمی در روشن کردن افکار عمومی و ارتقاء سطح دانش در سطوح مختلف تحصیلی است.

اهمیت و ضرورت طراحی و مهندسی

قبل از اینکه مردم از زون تفرجگاهی استفاده نمایند، بایستی عوامل شکل دهنده تفرجگاه را بر پایه نوع تفرج پیش بینی شده و ظرفیت منطقه طراحی نمود.

طراحی به مفهوم عینیت بخشیدن کلیه استفاده های ممکن از تفرجگاه است. استفاده های تفرجی نیز صرفاً از طریق تعیین نوع، تعداد، مکان و نحوه ارتباط امکانات با یکدیگر معنی دار می گردند به عبارت دیگر تهیه نقشه های اجرایی مربوط به امکانات و تسهیلات مورد نیاز تفرجگاه در نقاط مشخص، ابعاد و تعداد مناسب و نیز نحوه دسترسی و ارتباط میان امکانات و کلیه عواملی که سطح عرضه تفرجگاه را بالا می برد و به آن مطلوبیت می بخشد ازجمله برنامه های طراحی و مهندسی در پارکها میباشد. طراحی علاوه براینکه موجب از بین رفتن تعارضات میان فعالیت های تفرجگاه می شود، مطلوبیت زون تفرجی را ضمن برخوردار نمودن از تقاضای مستمر تفرجگاه تضمین نموده و سبب

تداوم بهره وری از این زون در همسویی با اهداف مدیریت پارک می‌گردد.

رعایت اصول زیست محیطی، مطلوبیت مستمر زون تفریحی را در رقابت با سایر منابع تفرجگاهی تضمین خواهد نمود. هم چنین برای آنکه زون تفرجگاهی در فرایند استفاده و بموازات افزایش جمعیت دچار پیامدهای غیر قابل کنترل منفی نگردد. ضرورت دارد تا در جریان شکل‌گیری تفرجگاه، عوامل مؤثر در تقاضای تفرجگاهی نیز مورد بررسی لازم قرار گرفته و نتایج آن در ارتقاء سطح تفرجگاه بکار گرفته شود. از این رو استفاده از راهنمای مطالعه رفتاری استفاده‌کنندگان می‌تواند در این خصوص سودمند واقع شود.

برای پایدار ماندن زون تفرجگاهی و ثمربخشی طراحی آن، ارزیابی پیامدهای زیست محیطی استفاده‌کنندگان بر شرایط کمی و کیفی زون می‌تواند در بهبود وضعیت تفرجگاه، رفع نیازمندی‌ها و کاستی‌های آن مؤثر واقع شده و فعالیت‌های زون تفرجگاهی را در دستیابی به اهداف خود به طور کلی زون بندی پارک و حفظ تداوم تقاضای تفرجگاهی و سطح مطلوبیت آن تضمین نماید.

طراحی بر مبنای ارزیابی توان اکولوژیک طرح ریزی زیست محیطی به معنای ارزیابی توان اکولوژیک هر منطقه و تلفیق آن با عوامل اقتصادی- اجتماعی مؤثر بر منطقه است. در واقع طرح ریزی روشی برای تعیین کاربری اراضی هر منطقه متناسب با استعداد و ظرفیت‌های آن به شمار می‌رود. این روش زمینه‌ای را فراهم می‌کند که نه تنها کاربری‌ها اهداف یکدیگر را تحت‌الشعاع قرار ندهند. بلکه بنوعی در خدمت دستیابی به سایر هدف‌ها نیز باشند. برای دستیابی به هدف طرح ریزی باید هر نوع کاربری با معیارهای ویژه‌ای که بیانگر مطلوبترین خصوصیات بیوفیزیکی منطقه است مطابقت کند. در حقیقت مطالعه فاکتورهای بیوفیزیکی و تبدیل آنها به نقشه و تلفیق نقشه‌ها با یکدیگر توان

اکولوژیکی منطقه را آشکار میسازد. تعیین و تخصیص هر یک از مناطق برای کاربری ها و از جمله تفرج از طریق ارزیابی این فاکتورها با مدل های اکولوژیکی انجام می گیرد. تعیین توان تفرجی در پارکهای جنگلی و مناطق تحت حفاظت نیز در طی فرایند توان یابی در طرح ریزی زیست محیطی یا طرح مدیریت بدست می آید. با تدوین طرح مدیریت، برنامه های حفاظت و اجرایی توسعه، سازمان تشکیلاتی، بودجه و پروژه های زون توسعه فیزیکی در مناطق مورد نظر و در چارچوب اصول علمی پارکداری مشخص می گردند. برای دستیابی به طرح مدیریت پارکداری، از روش تجزیه و تحلیل سیستمی که معمولترین روش شناسایی، ارزیابی و برنامه ریزی بهره وری از سرزمین در ایران و جهان است استفاده می گردد. فرایند این روش عبارت است از:

- ۱- شناسایی منابع زیست محیطی .
- ۲- تجزیه و تحلیل و جمع بندی داده ها جهت دستیابی به واحدهای زیست محیطی.
- ۳- ارزیابی توان اکولوژیکی
- ۴- ارزیابی نیازهای اقتصادی - اجتماعی
- ۵- تلفیق استفاده های ممکن
- ۶- برنامه ریزی
- ۷- طراحی و مهندسی زون های توسعه